

UOT: 821.512.162(091)

Lalə Həsənova*

İLQAR FƏHMİNİN “BAKI TARIXINDƏN KOLLAJ” ROMANINDA FAKT VƏ TƏXƏYYÜLÜN SİNTEZİ

Xülasə

Məqalədə İlqar Fəhminin əsərində fakt və təxəyyülün sintezi problemi araşdırılır. “Bakı tarixindən kollaj” romanının bədii məziyyətləri ilə yanaşı, tarixi-kulturoloji əhəmiyyət daşıdığı qeyd olunur. Müəllif, sadəcə doğma şəhərinin bədii obrazını canlandırılmamış, eyni zamanda Bakının gerçək tarixini, məişətini, şəhərin sakinlərinin mənavi-psixoloji təsvirini əks etdirmişdir. Faktların (toponimlər, tarixi şəxsiyyətlər, bölgənin tarixi-kulturoloji xarakteristikası, şəhərin müxtəlif məkanlarının fotosəkilləri) və müəllif düşüncələrinin bədii hissə ilə uyğunlaşdırılaraq təqdim edildiyi bu əsərdə Bakının polisemantik obrazı əks olunmuşdur.

Açar sözlər: İlqar Fəhmi, Bakı, fakt, təxəyyül, struktur

Giriş. “Yüzlilliklərin, dövrlərin, talelərin əks olunduğu” (Qolubkov S.A.) şəhər obrazı bədii ədəbiyyatda ümumiləşdirilmiş model olaraq canlandırılır. Ədəbiyyatşünaslıqda Peterburq, Moskva, və s. şəhərlərin əks olunduğu əsərlərin araşdırıldığına təsadüf edirik. Son illərdə bu mövzuda əsərlərin sayının çox olması ədəbiyyatşünaslıqda mövzunun tədqiqinə marağın artmasına səbəb kimi qiymətləndirilir.

Hər bir yaradıcı insanın doğulduğu, böyüyüb doğma şəhəri onun bədii yaradıcılığına təsirsiz ötürüşmür, çox zaman əsərlərinin əsas obrazlarından birinə çevrilir. 1990-cı illərdə ədəbiyyatımızda şəhərlə bağlı tarixi diskurs (Manaf Süleymanov “Eşitdiklərim, oxuduqlarım, gördüklərim”, Qılman İlkin “Bakı və bəkililər”) aktual olsa da, doğma şəhərimizə həsr olunan bədii əsər yox idi. Bu qəbildən olan İlqar Fəhminin “Bakı tarixindən kollaj” roman-mozaikası fərqli üslub xüsusiyyətləri ilə seçilən, müəllifin modernist və postmodernist axtarışlarının sintezini ehtiva edən eksperimental əsər kimi maraqlı doğurur.

Şəhər haqqında əsərlərdə şəhərin məişəti, kulturoloji-mədəni xüsusiyyətləri əks edilir, ölkəyə, bölgəyə xas düşüncə tərzini, danışq dialekti bədii formada canlandırılır. Ədəbiyyatşünas-

lıqda şəhər haqqında əsərlərin təhlili zamanı bədii xüsusiyyətlərlə yanaşı, fərqli məqamlara da diqqət yetirilməsinin vacibliyi qeyd olunur. Nəzəri model bu şəkildə qruplaşdırılır və təhlil bu sxemə uyğun aparılır:

Bədii mətnin təhlili	Şəhərin mətn olaraq təhlili
Yaranma tarixi	
Kompozisiya quruluşu	Mətnin strukturu və struktur elementləri
Əsas mövzu və problematika	
Personajlar sistemi	Toponimlər sistemi
Süjet	Əsas mövzu və ideyaların inkişafı
Ənənə ilə əlaqə, simvolik qat	

[1, s.55]

İlqar Fəhminin “Bakı tarixindən kollaj” roman-mozaikasında şəhər obrazını nəzəri aspektdə digər əsərlərdən fərqləndirərək bu cür qruplaşdırmaq olar:

1. Bakı sadəcə hadisələrin baş verdiyi məkan deyil, əsas təsvir obyektini olaraq göstərilir.

2. Şəhərin tarixi ilə bağlı faktlar deformasiya olunmur. Gerçək faktlar bədii təsvirlə növbələşir.

* Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru. E-mail: hltlala@mail.ru

Şəhər mətni haqqında tədqiqatlarda bu əsərlərin müəyyən struktura tabe olduğu, əsasən aşağıdakı hissələri əhatə etdiyi vurğulanır:

- kulturoloji qat [1, s.20];
- arxeoloji təsvir [1, s.33];
- dövrün iqtisadi-siyasi mənzərəsinin təsviri [1, s.35];

- şəhər sakinlərinin psixoloji durumunun əks olunduğu psixoloji qat [1, s.30] və s.

“Bakı tarixindən kollaj” romanında qədimdən sovet illərinə qədər olan dövr təsvir olunmuş, müasir zaman isə yalnız epizodik olaraq xatırlanmışdır. Qloballaşan dünyanın bir parçasına çevrilən, daim sökülən və yeniləşən şəhərimizin özünə xas xüsusiyyətlərini tədricən itirməsi, şəhərin tarixinin “ağappaq, hamar bir kəfənə” çevrilməsi müəllifdə narahatlıq doğurur. Bu səbəbdən yazıçı şəhərin tarixini aktuallaşdırmağa çalışır. Keçmişə yönələn, şəhərin tarixini, abidələrini ehtiva edən səyahət itirilmişlərin axtarışına çevrilir. İlk olaraq ümumən şəhər haqqında məlumat verən yazıçı daha sonra lokal məkanla, bir məhəllənin təsviri ilə “itirilmiş cənnət” olaraq xatırladığı qədim Bakını canlandırmağa çalışmışdır. Şəhər haqqında etüdlərdən sonra təhkiyə ailə çərçivəsi ilə məhdudlaşır. Köhnə Bakının tarixinə səyahətə cəlb olunan oxucu ilk öncə şəhərin keçmişini, coğrafi mövqeyi ilə tanış olur, sonradan mətnə əlavə olunan bədii hissədə isə şəhərin insanların həyat tərzini, yaşayışı, məişəti ilə qarşılaşır. Beləliklə, əsərdə təsvir olunan Bakı obrazı polisemantik olub həm müəllifin şəxsi təəssüratları, həm də tarixi faktlar əsasında əks olunmuşdur. Bu məqama aydınlıq gətirməyə çalışan müəllif yazır: “Mənim yazdığım ... real Bakının tarixi deyil, mənim öz içimdə yaratdığım, yalnız mənə məxsus olan Bakının estetikləşdirilmiş tarixidir, ... Belə demək olarsa... mən öz şəhərimi realist üslubda yox, sırf bədii-estetik üslubda yazmışam” [2].

Uzun müddət tariximiz sovet hökumətinin diktəsi ilə yazılmış, müəyyən səbəblərə görə, milli mənsubiyyətimiz haqqında faktlar gizlədilərək, qadağan edilmişdir. Bu hal əlbəttə ki, şəhərin tarixinə də təsir etmişdir. Ona görə də bu gün rəsmi faktlara yenidən müraciətlə yanaşı, obyektiv və subyektiv səbəblərdən unudula

biləcək faktları üzə çıxarmaq, məlum həqiqətlərin obyektiv təsvirinə nail olmaq məqsədi ilə xalq yaddaşına müraciət olunur. Buna görə də son illər elmin bir çox sahələrində zamanın tələblərini aşı bilən, şəxsi təcrübəyə, xalq yaddaşına istinad artmaqdadır.

Müasir mərhələdə tarix və ədəbiyyat (fiction) arasında epistemoloji və ontoloji sərhədlərin yenilənməsindən bəhs edən M.Lipovetski yazır: “yalnız postmodern poetikada deyil, həm də müasir tarix elmində (“Annalov” məktəbi, Mişel Fukonun əsərləri) tarixi proses miflərin, diskursların, bədii dil və simvolların mürəkkəb birliyi, yəni tamamlanmamış və daim yenidən yazılan metatekst olaraq öyrənilir. Bu kontekstdə Aristotel tərifindən aparılan ənənəvi tarix və ədəbiyyat, faktın və təxəyyülün qarşıdurması aradan qalxır ... ona görə ki, tarix də ədəbiyyatdır” [3, s.229].

Yeddi fraqmentdən ibarət romanın ilk iki hissəsi publisistik üslubda qələmə alınmışdır. Bakının tarixi əsasən ilk hissələrdə və sonradan babanın xatirələrində canlanır. Şəhərinin tarixindən bəhs edən yazıçı, müxtəlif bənzətmələrdən istifadə etmişdir: “Bakının tarixi adamın bütün içini yeyir”, “Bakının tarixi vampir kimi bir şeydir. Vampir adamın qanını sorur, Bakının tarixi adamın içini” [4, s.10], “Bakının tarixi həm vampirə oxşayır, həm də mənim babama... Bakının tarixinin də dişləri tökülüb. Əgər tökülməsəydi, belə bədbəxt, miskin günə qalmazdı, ona təcavüz edənləri canavar kimi didib parçalardı, daha mənim kimi, bifər müdafiəçilərin ümidinə qalmazdı” [4, s.11].

Şəhərin tarixi haqqında məlum faktların “şanlı” örtüyündən ayrılaraq, müəllifin düşüncəsinə uyğun şəkildə təqdim edildiyi əsərdə bir çox toponimlərdən, tarixi abidələrdən bəhs olunur. Doğma şəhərini nəbələd kəndli balasına təqdim etməyə çalışan babanın Bakı sakinlərinin həyat tərzini (quş uçurtmaları, balıqçılıqla məşğul olmaları), tanınmış abidələri, 1918-ci il hadisələri, Stalinin Bakıda olduğu illər, insanları – Cəfər Cabbarlı, Nəriman Nərimanov, Hacı Zeynalabdin Tağıyev ilə bağlı xatirələr gerçək faktlara əsaslanır.

Bədii əsərdə hər hansı bir şəhərin obrazı müəyyən “dominant məqamlar” (Qorelov O.S.)

vasitəsilə əyaniləşir [5, s.36]. Bu əsərdə də Bakının simvollarının təsvirinə geniş yer ayrılmışdır. Simvollar isə müxtəlifdir – şəhərin evlərinin damına vurulan qır (“Qır Bakının yeganə maddi-mənəvi sərvətidir”), xəzri (“Bakının tarixi qara-boz naxışlı xalçadır. Qara naxışlar qırlı damlardır, boz naxışlarsa xəzrinin səpələdiyi toz-torpaq” [4, s.14], göyərçinlər, Xəzər, neft, tut ağacları, Qız qalası, bulvar.

Hər bir şəhərin tarixi, yaranması ilə bağlı faktlarla yanaşı, şəhərlə bağlı yaşadılan müxtəlif rəvayətlər də mövcud olur. Mifoloji qata, eyni zamanda sənədi faktlara (Bakı sözünün etimologiyası, bakılıların mənşəyi və s.) istinadın yer aldığı əsərdə bu iki fərqli üslub növbələşərək müstəqil şəkildə mövcuddur. Bir çox tarixi faktlara, məlum fikirlərə münasibət bildirən müəllif, mövcud həqiqətlərlə bağlı öz düşüncələrini, ehtimallarını oxucularla bölüşərək mövcud mifləri “yeniləməyə” çalışır: “Əncir ağaclarının kölgəsində yatmağa uşaqları qoymurlar. Guya kim onun altında yatsa, cin-şeytan hücumuna məruz qalar, yaxud əncir ağacı adamı yuxudaykən boğub öldürür. Əncir yarpaqları insan əlinə bənzəyər, elə bil bəş dənə barmağı var. Çox güman ki, bayaq dediyim fikrin yaranmağı da, əncir yarpağının məhz bu formada olmasıyla bağlıdır. Allah bilir, bəlkə də hansısa köhnə bakılı yüz qram vurandan sonra gəlib yatıb əncir ağacının altında, külək də onun başı üstündəki yarpaqları tərpedib, bu bədbəxt də yarım-yuxulu halda gözlərini açanda elə bilib ki, hansısa naməlum bir məxluq yaşıl əllərini uzadıb onu boğmaq istəyir və elə bilib ki, acinnələr ona hücum edir. Bundan sonra da, hər yana səs salıb ki, bəs, əncir ağacının altında kim yatsa, cin-şeytan onu boğacaq, mən özüm canımı güclə qurtardım” [4, s.25-26].

Və ya : “... Bakı tarixinin göbəyi Xan sarayıdır. Yəni Şirvanşahlar sarayı.

Hərçənd ki, mən hərdən bu imarətin məhz Şirvanşahlar sarayı olmağına şübhə edirəm. ...tikdirdikləri saraya (adamın heç saray deməyə də dili gəlmir) baxanda şəxsən mən başqa şey düşündürəm. Bir ovuc yerdə tikilən, beş-altı otaqdan, xırda bir həyətdən, metrə yarımlyq divanxanadan, bir-iki dənə də sərdabədən ibarət olan bu saraya baxanda, mənə elə gəlir ki, ya

tarix kitablarında Şirvanşahların varlı olmasına dair məlumatlar yalandır, ya da Şirvanşahları həddən ziyadə simic olublar” [4, s.39-40].

İkinci fraqmentdə şəhərin tarixi abidələri (Atəşgah, Şirvanşahlar sarayı), qədim şəhərin strukturu, qəsəbələri, ictimai-siyasi mənzərəsinin (hürufilik, qızıbaşlar) təsviri ilə şəhər haqqında mövcud rəvayətlər, tarixi ekskursla əvəzlənir. Abşeronun, Bakının keçmişini ilə bağlı tarixi faktlar, müəllifin Şirvanşahlar sarayı, Şirvanşahlar, Qız qalası haqqında düşüncələri, bulvar haqqında lirik ricətləri əsərin əsas süjet xətti üçün epiloq rolunu oynayır.

İndi və əvvəlki zaman müstəvisində aparılan təhlillər itirilən dəyərlər mövzunu aktuallaşdırır: “Babalarım, nənələrim onilliklər boyu dərissal, alçaq evlərdə, beş-altı mənzillik xırda həyətlərdə yaşayırdılar, ayaqyolumdan tutmuş süpürgə-xəkəndazcan hər şey ümumiyyəti, bəşirdikləri yeməklərdən hamıya paylayardılar, sözsöhbətlərini bir-birindən gizlətməzdilər...”

Yaxşı, bəs birdən-birə nə oldu ki, ata-babalarımızın qane olduqları, rahat yaşadıkları şərait birdən-birə bizə dözülməz gəldi, öz evimizi sıxıntılı, dərissal hesab elədik, daha genişliyə, asudəliyə can atmağa başladım, nəyə görə? ... O baş verdi ki, bizə göstərdilər, görmədiyimiz və görmədiyimizə görə də işlətmədiyimiz şeyləri göstərdilər, bizim içimizdə, ruhumuzun dərinliklərində yatmış şeytani oyatdılar, tamahımızı qıcıqlandırdılar. ...özümüz də hiss etmədən ailədəki abir-həyani əldən verdik. ...səxavətimiz, əliaçıqlığımız bada getdi, ...heç özümüz də hiss etmədən namus-qeyrəti verdik əldən.

Daha sonra qonaqpərvərliyimiz, mehribançılığımız və başqa xüsusiyyətlərimiz də bala-bala əldən getdi. Dönüb olduq beton evlər kimi soyuq, kvadrat məxluqlar” [4, s.62-64].

Ölkənin həyatında baş verən tarixi proseslərə biganə qalmayan yazıçı sovet dövrünü bu cür xatırlayır: “...yaxşı ki, təza hökumətin qurulmasını Kəlbeyi görmədi. Yoxsa o qədər hikkə ki onda vardı, elə səhəri gün cumaceydi də dili gəlmir baxanda şəxsən mən başqa şey düşündürəm. Bir ovuc yerdə tikilən, beş-altı otaqdan, xırda bir həyətdən, metrə yarımlyq divanxanadan, bir-iki dənə də sərdabədən ibarət olan bu saraya baxanda, mənə elə gəlir ki, ya

mırdun. Bu da axırı... Alayı şeyləri demirəm, elə kişi görseydi ki, taza hökumət meçiddəri nə günə qoyur, mollaların başına nə oyun açır, val-lahi ki, üreyi partdıyardı. Yaxşı ki, vaxtında öldü” [4, s.205].

Əsərdə müəllif özünün yaxşı bələd oldu-ğu doğma məkanla birgə rayonlardan, əyalət və şəhər əhalisi arasında yaşanan konfliktdən, müxtəlif tarixi mərhələlərdə şəhər əhalisi ara-sında formalaşan sosial qruplardan da bəhs et-mişdir.

Üçüncü fraqmentdən başlayaraq bədii hissəyə keçid baş versə də, burada da məkanın konkretliyi qorunmuşdur: “Mən Bakının köhnə məhəllələrindən birində, daha dəqiq desəm, Qırxpilləkən deyilən bir yerin sol tərəfində (aşağıdan baxanda) dünyaya göz açmışam” [4, s.71].

Tipik bakılı ailəsinin məişətinin, həyat tərzini təsvir etdiyi hissələrdə konkret təsvirlər-dən uzaqlaşan müəllif, ümumiləşdirilmiş obraz-lar yaradır – türmədə yatan əmi, baba, kommu-nist ata, oğlunun acı həyat dramını onunla birgə yaşamağa çalışan bibi və nənə personajları şə-hər sakinlərinin həyat tərzini əks etdirir. Bədii hissənin əsas məzmununu təşkil edən yerli və əyalətdən olan ailələr arasında yaşanan konflikt şəhəri yalnız məkan olaraq deyil, həm də sosi-um, insanlarla birgə yaşayış məkanı olaraq xar-akterizə etmək üçün vasitə olur. Doğma şəhəri-ni ağ-qara tonlarda göstərməkdən uzaq olan ya-zıçı, mövcud stereotipləri aradan qaldırmağa çalışaraq komsomolçu qardaşa əks həyat təzi seçən (12 yaşına qədər məktəbə gedən, erkən əmək fəaliyyətinə başlayan, pis vərdislərə aludə olan, sovet sisteminin qanunları ilə deyil, mə-həllə qanunları ilə yaşayan) balaca qardaşı mənfii personaj olaraq səciyyələndirmir, stereotiplərini aradan qaldırmağa çalışır: “Nənəmin... savadsız, cüvəllağı əmimi kommunist atamdan üstün tutması mənə əvvəllər çox təəccüblü gəl-sə də, sonradan fikirləşib gördüm ki, arvad har-dasa haqlıdır. Atam orta məktəbi pis oxuma-mışdı, ancaq bitirəndən sonra instituta girməyə gücü çatmamışdı, neft mədənlərində işə düzəl-mişdi, o vaxtdan da orada işləyirdi. Bununla bə-rabər, mədəndəki partiya özəyinin ən fəal üzv-lərindən idi, iclaslarda həmişə odlu-olovlu çı-

xışlar edərdi, nümayişlərdə bayraqların ən ye-kəsini götürürdü, dövlət rəhbərlərinin televizor-dakı bütün məruzələrinə diqqətlə qulaq asardı, ən əsas da, feodalizm qalığı saydığı köhnə adət-ənənələrlə amansız mübarizə aparardı. Bir söz-lə, əsl kommunist həyatı yaşayırdı.

Əmim isə on iki-on üç yaşından məktəbə getməyi tərgitmişdi (hərçənd ki, məktəbin di-rektoru babamın köhnə dostu olduğundan, əmi-min adını hər il sinifdə-sinfə keçirirdilər), mə-həllənin başındakı avtoprofilaktoriyadakı uşaqlara qoşulmuşdu, həmişə onların yanında sülə-nərdi, bu sülənməyin nəticəsi isə o olmuşdu ki, əmim on altı yaşında avtomobilin mühərrikini beş barmağı kimi əzbər bilirdi, gözüyümü sö-küb yığırdı və atam hələ məktəbin komsomol iclaslarında açqarına çıxış edən zaman əmim artıq ayda filan qədər pul qazanardı...” [4, s.89].

Məhəllə qanunlarına əsasən yaşayan in-sanların həyat tərzindən (caninin öldürüldüyü in-sanın ailəsinə yardım etməsi) bəhs edən yazıçı, “məhəllə qanunları” ilə ömür sürən köhnə baki-li zümrəsinin psixologiyasına baş vurmağa çalı-şmışdır: “Ağıllı arvad görək hər dəfə ərini, oğ-lunu, qardaşını harasa yola salanda görək fikir-ləşsin ki, bəlkə elə axırıncı dəfədi onu görürəm. Bəlkə kimiynənsə sözü çəp gəldi, vurub öldür-dülər onu, ya özü kimisə yortub düşdü türməyə, ya məşin altında qaldı. Arvad görək belə şeylərə hazır olsun” [4, s.80].

Əsərin əsas konfliktini şəhər həyatını təmsil edən ailə və əyalətdən şəhərə köçmüş Müzəffə-rin ailəsi arasında yaşanır. Yerli və gəlmə in-sanlar arasında yaşanan münaqişələr hər bir bö-yük şəhərin əsas problemlərindəndir. Nənə yal-nız bir dəfə əyalətə qonaq getmiş olsa da, öm-rüboyu həmin səfəri, rayon insanların nifrətlə xatırlayır. Obyektiv mövqedən çıxış etməyə çalı-şan müəllif hər iki məkanın insanlarına xas mənfii və müsbət tərəfləri göstərmiş, bu iki sosi-al qrup arasında mövcud narazılıqların səbəblə-rinə varmağa çalışmışdır: “...nənəm də əyalət adamı olsaydı, Mirsəftərgilin sevincini təbii qə-bul edərdi, amma arvad tamam ayrı cür fikirlə-şirdi. Adam bu cür sevinər türmədə yatan oğlu buraxılında, nə bilim, övladı birinci maaşını evə gətirəndə, toy-nişan eliyəndə, ən uzağı ma-şın alanda. Yoxsa ki belə?

“O vaxtlar Bakı camaatı içində ali təhsil almaq elə də böyük fəxr hesab olunmurdu. Ca-vanların meyli də yox idi buna. Bakınkı şo-ferlik idi, neftçilik idi, ən uzağı da qırçılıq. Elə buna görə də indi axtarsaq, alimlərin, siyasi xa-dimlərin, dövlət qulluqçularının içində bakılı-la-rı barmaqla saymaq olar” [4, s.167].

Postmodern mətnə şəhər obrazının çox-funksiyalı olduğunu qeyd edən Lipçanskaya ya-zır: “bəzi postmodernist yazıçılar üçün şəhər mə-nəvi sərəvətin təbliği edildiyi teatrdır. Digərlə-ri üçün şəhər dövrün ideoloji və estetik ruhunu ehtiva edir... postmodernist mətnlərdə tənhalıq və şəhərin “dərkedilməzliyi” mövzusu əsasdır” [6, s.80].

Bu baxımdan əsərdəki məhəbbət xəttinin personajlarının münasibətləri maraqlıdır. Əmi ilə balaca qızın məhəbbəti iki tənha insa-nın ünsiyyət ehtiyacını ifadə edir. Hər bir insan özünü anlayacaq, dərk edəcək biri ilə qovuşma-ğa can atır. Məhəllə mikromühitində qəbul edil-məyən Cəbrayılın qızı və düzgün həyat təzi sürməyən əmi bir-birini tamamlasalar da, qovu-

şa bilmirlər. Qız istəyinə qovuşa bilməyəcəyini dərk edərək intihar etsə də, unudulmur, daim əminin gözüne görünür: “Əmim danışırdı ki, əsgərlikdən gələndən sonra, bir neçə dəfə şəhər içində Cəbrayılın qızına oxşayan qız görmüş-düm, amma dəqiq bilməmişdim ki, odu, ya uzaqdan başqasını ona oxşatmışam, hər dəfə iş elə gətirmişdi ki, yaxına getməyə imkan tapma-mışdım, ya qız camaata qarışib gözdən itmişdi, ya tramvaya minib getmişdi...” [4, s.256].

Nəticə. Beləliklə, romanın bədii məziyyət-ləri ilə yanaşı, tarixi-kulturoloji əhəmiyyət daşıdığı əşkarlanır. Göründüyü kimi, müəllif, sadəcə, doğma şəhərinin bədii obrazını canlan-dırmamış, eyni zamanda Bakının gerçək tarixi-ni, məişətini, şəhərin sakinlərinin mənəvi-psi-xoloji təsvirini əks etdirmişdir. Faktların (topo-nimlər, tarixi şəxsiyyətlər, bölgənin tarixi-kul-turoloji xarakteristikası, şəhərin müxtəlif mə-kanlarının fotosəkilləri) müəllif düşüncələri, bə-dii hissə ilə uyğunlaşdırılaraq təqdim edildiyi əsərdə Bakının polisemantik obrazı əks olun-muşdur.

ƏDƏBİYYAT

1. Щербак Э.В. Лондон как текст в романах У. Теккерея «Ярмарка тшеславия», «Записки Барри Линдона», «Ньюкомь». Диссертация на соискание уч. ст. кандидата филологических наук. Воронеж, 2016.
2. Fəhmi İ. «Mənim üçün qəzəl artıq arxa plana keçib» (müsahibə) // [http://ilqar-fhmi-mnimn-qz-artq-arxa-plana.html](http://ilqarfehmi.blogspot.com/2007/11/ilqar-fhmi-mnimn-qz-artq-arxa-plana.html)
3. Липовецкий М.Н. Русский постмодернизм. (Очерки исторической поэтики): Монография / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 1997.
4. Fəhmi İ. Bakı tarixindən kollaj. Roman-mozaika. Bakı, “Xan”, 2016.
5. Горелов О.С. Петербургский текст в художественной концепции И.Бродского. Диссертация на соискание ученой степени к.ф.н., Иваново, 2010, http://ivanovo.ac.ru/upload/medialibrary/a4b/Gorelov_O_S_-_Peterburgskiy_text_v_khudozhestvennoy_kontseptsii_I_Brodskogo.pdf
6. Липчанская И.В. Образ города в литературе постмодерна: к постановке вопроса // Изв. Саратов. ун-та. Новая сер. Сер.: Филология. Журналистика. – 2012. – Вып. 3.

SYNTHESIS OF FACT AND FICTION IN THE NOVEL “A COLLAGE FROM THE HISTORY OF BAKU” BY ILGAR FEHMI

Summary

The article analyzes Ilgar Fehmi's novel “A Collage from the History of Baku”. It is noted that, along with the artistic values of the novel, the work also has a historical and culturological value. The author, not only creates an image of his native city, but at the same time recreates the history, life of the city, depicts the moral and psychological characteristics of citizens. In the work, in which the facts (toponyms, historical figures, historical and cultural characteristics of the area, photos of the city) are combined with the author's reflections, the polysemantic image of Baku is created with the artistic part.

Key words: Ilgar Fehmi, Baku, fact, fiction, structure

**СИНТЕЗ ФАКТА И ВЫМЫСЛА В РОМАНЕ
«КОЛЛАЖ ИЗ ИСТОРИИ БАКУ» ИЛЬГАРА ФАХМИ**

Резюме

В статье анализируется роман Ильгара Фахми «Коллаж из истории Баку». Отмечается, что наряду с художественными ценностями произведение также имеет историко-культурологическую ценность. Автор не только создает образ родного города, но одновременно воссоздает историю, быт города, изображает нравственно-психологическую характеристику горожан. В произведении, в котором факты (топонимы, исторические личности, историко-культурологическая характеристика местности, фотографии города) сочетаются с размышлениями автора, с художественной частью, создается полисемантический образ города Баку.

Ключевые слова: Ильгар Фахми, Баку, факт, вымысел, структура